

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кафедра екології

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Еколого-економічна оцінка та оптимізація лісокористування
Романівського лісгоспу АПК Житомирської області»**

Виконала: студентка 2 курсу Есо11-М18 групи
Спеціальності 101 Екологія
Гаврилова Тетяна Вікторівна

Керівник: Любинський О.І., доктор
сільськогосподарських наук, професор

Рецензент: Федорчук І.В., кандидат біологічних
наук, доцент кафедри екології

Кам'янець-Подільський – 2019

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СУЧАСНІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ	8
1.1. Підходи і принципи до використання лісових ресурсів	8
1.2. Оцінювання енергетичної ефективності використання лісових ресурсів	16
1.3. Екосистемні функції лісових ресурсів	18
1.4. Еколого-економічна оцінка лісових ресурсів	21
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	28
2.2. Особливості організації ведення лісового господарства.....	30
2.3. Methodика економічної оцінки лісових ресурсів.....	33
2.4. Охорона праці та техніка безпеки.....	36
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	38
3.1. Результати економічної оцінки лісових ресурсів.....	38
3.2. Порівняльна оцінка виснаження лісових ресурсів.....	42
3.3. Оцінка еколого-стабілізуючого значення лісів	43
РОЗДІЛ 4 ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА НАРОЩУВАННЯ ЛІСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	47
4.1. Пріоритетні напрямки підвищення ефективності використання, охорони й відтворення лісоресурсного потенціалу	47
4.2. Еколого-економічний підхід нарощення лісоресурсного потенціалу як основи регіонального економічного зростання	51
4.3. Розробка заходів удосконалення системи лісокористування	54

ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛК – Лісовий Кодекс

КМУ – Кабінет Міністрів України

СТК – суспільно-територіальний комплекс

ЕО – економічна оцінка

ДП – державне підприємство

ПК – персональний комп'ютер

ВДТ – візуальний дисплейний термінал

КПО – коефіцієнт природної освітленості

ВСТУП

Актуальність. Лісове господарство являється вагомим та конструктивним наповненням сучасного господарського простору України, оскільки здійснює активний вплив на структуру та організацію різних рівнів економічного розвитку (глобального, національного, регіонального, локального). Багаторівневе просторове значення лісоресурсного потенціалу з точки зору економічного, екологічного та соціального концептів його реалізації обумовлюють необхідність постійного поглиблення досліджень щодо оцінки можливості підвищення ефективності його використання.

Покращення ситуації, що склалась у лісовому секторі господарства, потребує особливої уваги до ґрунтовних наукових розробок щодо використання лісоресурсного потенціалу, дослідження сукупності факторів, які визначають особливості відтворення і використання лісових ресурсів на засадах переходу лісового сектора економіки на ринкові умови господарювання, де поєднувались би в єдине ціле інтереси лісових підприємств, навколишнього природного середовища і суспільства в цілому. Важливим на сьогодні є створення ефективного еколого-економічного механізму раціонального використання і відтворення лісоресурсного потенціалу в контексті забезпечення сталого розвитку.

Мета роботи: провести оцінку лісокористування Романівського лісгоспу АПК Житомирської області для подальшого аналізу, раціонального використання та оптимізації.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **низку завдань:**

1. Дати характеристику території дослідження та обґрунтувати вибір критеріїв, за яким буде здійснюватися оцінка території та його компонентів;
2. провести оцінку еколого-стабілізуючого значення лісів території дослідження на основі показників лісового фонду;
3. дослідити теоретичні засади еколого-економічної оцінки;

4. проаналізувати шляхи оптимізації та нарощування лісоресурсного потенціалу регіону в контексті сталого розвитку.

Об'єкт дослідження – діяльність лісогосподарського комплексу в умовах незбалансованої цінової політики і зниження екосистемних функцій лісів.

Предмет дослідження – обсяги використання лісових ресурсів і лісонасадження, динаміка, тренди і прогноз показників співвідношення площ лісовкритих земель, вирубаних, насаджених і відновлених природним шляхом.

Наукова новизна. Полягає в обґрунтуванні сучасних теоретичних і методологічних підходів оцінки екологічного та економічного значення лісових ресурсів для біосфери і господарської діяльності людини; розроблення практичних заходів удосконалення системи лісокористування.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані методичні підходи з комплексної оцінки лісоресурсного потенціалу території; обґрунтовано поняття оптимального лісоресурсного потенціалу у взаємозв'язку з особливостями формування оптимальної лісистості території; окреслені пріоритетні напрями більш ефективного використання, охорони і розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу в сучасних умовах лісогосподарської діяльності. Даний матеріал може бути використаний як основа для комплексної оцінки лісоресурсного потенціалу інших територій, а також для написання курсових, бакалаврських і магістерських робіт.

Апробація. Основні положення і результати досліджень обговорені й одержали схвалення на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи у 2018-2019 навчальному році.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних

джерел. Обсяг роботи становить 64 сторінки. Список використаних джерел містить 55 позицій.

ВИСНОВКИ

1. Принципи використання лісових ресурсів налаштовані на удосконалення системи лісокористування з метою збалансованого їх використання, відновлення кількості, підтримання стійкої рівноваги природних систем і біосфери вцілому. Методика оцінки даного ресурсу дозволяє проаналізувати та стабілізувати особливості організації ведення лісового господарства, регулювати оптимальні показники використання лісових ресурсів. Найоптимальніший варіант заліснення території становить 25 %, середній – 15-20 %, незначний – 10 %. За таких умов екосистемні функції створять сприятливі умови для збереження та відновлення даного лісового комплексу.

2. За проаналізований період спостерігається незначне, малопомітне збільшення площ лісовкритих земель і незначне коливання загальної кількості. Статистика показує, що дані показники коливаються від 42964 га у 2014 р. до 45546 га у 2017 р., тобто за великим рахунком за останні 7 років приріст становить 3000 га. В той же час спостерігається помітне зростання обсягів вирубки лісу при незмінних показниках природного відновлення. Також можна вважати мізерним збільшення частки відновлення лісових насаджень, особливо в порівнянні з обсягами вирубки.

3. В цілому запропоновані заходи дозволять підвищити продуктивність лісів, поліпшити їх корисні властивості, задовільнити потреби суспільства в лісових ресурсах, а також здійснити охорону та захист лісів відповідно до чинного законодавства. Важливе значення надається застосуванню раціональних, перевірених практикою схем змішування деревних порід. Так, необхідно застосовувати такі схеми змішування і розмішування, які б сприяли утворенню головною породою деревостану повноти не менше 0,8-0,9. Для підвищення продуктивності і якості лісів, у лісовому господарстві рекомендується передбачити проведення комплексу заходів з поліпшення

породного складу деревостанів, лісонасінневої і лісорозсадницької справи, здійснення заходів, що впливають на покращення умов росту лісонасаджень, а також раціональне використання всіх земель державного лісового фонду.

4. Основне завдання при лісовідновлюваних роботах полягає у тому, щоб створювати такі змішані лісонасадження, в яких після зімкнення дерев кронами, утворювалося б лісове середовище. Як домішку, доцільно вводити такі чагарникові ґрунтополіпшувачі як плодово-ягідні, горіхоплідні, технічно-цінні й медоносні породи на території Романівського лісгоспу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамовський О. М. Оптимізація лісокористування в економічних дослідженнях (зарубіжний досвід) / О. М. Адамовський // Науковий вісник : До 125- річчя УкрДЛТУ. – Львів : УкрДЛТУ, 2000. – 168-173 с.
2. Аналітика. Оцінка стоимості лесних земель / [Медведева О.Е., Касьянов П. В., Петров В. М., Воронков П. Т.] – М. : МОК, 2005. – 4 с.
3. Бондаренко В. Д. Ліс і рекреація в лісі : Навч. посібник / В. Д. Бондаренко, О.І. Фурдичко. – Львів : Світ, 1994. – 232 с.
4. Бронштейн А. М. Экологизация экономики : методы регионального управления / Бронштейн А. М., Литвино В. А., Русин И. Н. – М. : Наука, 1990. – 120 с.
5. Вакулюк П. Г. Підвищення продуктивності лісів України лісокультурними методами // Концепція розвитку лісової типології в Україні в контексті лісової освіти і підвищенні продуктивності лісових насаджень / П. Г. Вакулюк. – Харків, 2000. – 215-218 с.
6. Васильев П. В. Вопросы экономической оценки лесных ресурсов / П. В. Васильев. – Плановое хозяйство, 1994. – 48-54 с. – (№8).
7. Власюк В. Н. Экономическая оценка санитарно-гигиенической роли леса / В. Н. Власюк. – М. : Лесн. пром-сть, 1990. – 152 с.
8. Генсирук С. А. Эколого-экономические аспекты природопользования / Генсирук С. А., Нижник М. С., Мищенко В. С. – К. : Наукова думка, 1998. – 175 с.
9. Генсирук С. А. Регіональне природокористування : Навчальний посібник / С. А. Генсирук. – Львів : Світ, 1992. – 336 с.
10. Геренчук К. І. Природа Рівненської області : Підручник / К. І. Геренчук. – Львів, 2000. – 147 с.
11. Голуб А. А. Экономика природных ресурсов / А. А. Голуб, Е. Б. Струкова. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 319 с.

12. Гофман К. Г. Экономическая оценка природных ресурсов в условиях социалистической экономики / К. Г. Гофман. – М. : Экономика, 1988. – 204 с.
13. Дворяшина Н. С. Актуальні питання економічної оцінки лісових ресурсів / Н. С. Дворяшина. – К. : Науковий вісник, 2005. – 223-228 с.
14. Донской Н. П. Основы экологии и экономика природопользования / С. А. Донская. – Мн. : УП «Технопринт», 2000. – 308 с.
15. Дорогунцов С. І. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. / Дорогунцов С. І., Міщенко В. С., Коваль Я. В. – Київ : РВПС України НАНУ, 1999. – 716 с.
16. ДсанПін 3.3.2.007-98 Государственные санитарные правила и нормы работы с визуальными дисплейными терминалами электронно-вычислительных машин [Электронный ресурс] : МОЗ України від 10 грудня 1998 р. / Міністерство охорони здоров'я. – Режим доступу : <http://document.ua/gosudarstvennyye-sanitarnye-pravila-i-normy-raboty-s-vizualny-nor9077.html>. – Назва з екрана.
17. Дубас Р. Г. Економіка природокористування : Навчальний посібник / Р. Г. Дубас – К. : КНТ, 2009. – 448 с.
18. Електронні реферати [Електронний ресурс] – Режим доступу : URL: http://papers.univ.kiev.ua/geografija/articles/Forest_resources_as_an_object_of_ecologo_economichnoi_estimation_13544.
19. Жолкевський П. Ф. Економіко-екологічна оцінка лісових ресурсів / П. Ф. Жолкевський. – К. : Науковий вісник, 2004. – 277-283 с.
20. Звітна форма по ДП «Клесівський лісгосп» / Лісове господарство. – Клесів, 2008. – 39 с.
21. Зміни, що вносяться до такс на деревину лісових порід, що відпускаються відпускаються на пні і на живицю [Електронний ресурс] : Постанова Кабміну України від 23 лютого 2006 р. № 174 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/647>. – Назва з екрана.

22. Калінін М. І. Лісове коренезнавство: Підручник / Калінін М. І., Гузь М. І., Дебреньюк Ю. М. – Львів : ІЗМН, 1998. – 336 с.
23. Коваль Я. В. Економічна (грошова) оцінка природних ресурсів лісового фонду України / Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко. – К. : РВПС України, НАН України, 2004. – 163 с. – (теорія, методика, методологія).
24. Коваль Я. В. Економічна оцінка лісових ресурсів / Я. В. Коваль. – К. : РВПС України, НАН України, 1998. – 44 с. – (методологія, методика, практика).
25. Кравець П. В., Парадигма сталого розвитку біосферної ролі лісів України : Науковий вісник / Кравець П. В., Лакида П. І., Швиденко А. З. – К. : НАУ, 1999. – 374 с.
26. Лісовий кодекс України. – К. : Мінлігосп України, 2006. – 34 с.
27. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник / Л. Г. Мельник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 126 с.
28. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів : Навчальний посібник / Мельник Л. Г., Сотник І. М., Чигрин О. Ю. – Суми, 2010. – 86 с.
29. Минц А. А. Экономическая оценка естественных ресурсов / А. А. Минц. – М. : Мысль, 1999. – 47 с.
30. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны [Електронний ресурс] : ГОСТ №88 / Государственный стандарт союза ССР. – Режим доступу : http://www.rosteplo.ru/Npb_files/npb_shablon.php?id. – Назва з екрана.
31. Остапенко Б. Ф. Типологічна стук рута лісів рівнинної території України : Науковий вісник / Б. Ф. Остапенко. – К. : НАУ, 2000. – 136-137 с.
32. Офіційний сайт лігоспу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://klesivske-lisove-gospodarstvo.business-guide.com.ua/>
33. Подолинський С. А. Вибрані твори / С. А. Подолинський. – К. : ТОВ «Поліграф-Сервіс», 2008. – 312 с.
34. Пояснювальна записка по веденню лісового господарства у Клесівському держлігоспі, 2001. – 176 с.

35. Правила рубок головного користування в лісах України [Електронний ресурс] : Постанова Кабміну України від 27 липня 1995 р. №559 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/559-95-%D0%BF>. – Назва з екрана.

36. Правила рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства та інших рубок [Електронний ресурс] : Постанова Кабміну України від 16 травня 1996 р. №535 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/535-96-%D0%BF>. – Назва з екрана.

37. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [Електронний ресурс] : Постанова ВРУ від 1994 р. №27 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4005-12>. – Назва з екрана.

38. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій [Електронний ресурс] : Наказу МОЗ України від 21 травня 2007 р. №246 / Міністерство охорони здоров'я України. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14113.html. – Назва з екрана.

39. Рекомендации по денежной оценке ресурсов и объектов окружающей среды. – Ярославль : НПП «Кадастр», 2000. – 76 с.

40. Самоплавський В. І. Лісове господарство України на зламі тисячоліть : Науковий вісник / В. І. Самоплавський. – К. : НАУ, 2000. – 13 с.

41. Свидиренко В. Є. Лісівництво / В. Є. Свидиренко, А. Й. Швиденко. – К. : Сільгоспосвіта, 1995. – 32-45 с.

42. Свириденко В. Є. Лісова пірологія / В. Є. Свириденко, О. Г. Бабіч. – К. : УСГА, 1992. – 30 с. – (Методичні вказівки та завдання до лабораторних робіт для студентів лісогосподарського факультету).

43. Синякевич І. М. Економіка лісокористування : Навчальний посібник / І. М. Синякевич. – Львів, 2004. – 402 с.

44. СНиП Административные и бытовые здания [Електронний ресурс] : Наказ Держбуду України від 2 вересня 2004 р. №87 / Держбуд України. –

Режим доступу : <http://document.ua/administrativnye-i-bytovye-zdanija-por429.html>. – Назва з екрана.

45. Солдатов А. Г. Ліси України / Солдатов А. Г., Тюков С. Ю., Туркевич М. В. – Київ, 1999. – 54 с.

46. Туниця Ю. Ю. Екоекономіка і ринок : Подолання суперечностей / Ю. Ю. Туниця. – К., 2006. – 314 с.

47. Туниця Ю. Ю. Эколого-экономическая эффективность природопользования / Ю. Ю. Туниця. – М. : Наука, 1980. – 168 с.

48. Туниця Ю. Ю. Принципы эколого-экономической оценки использования лесных ресурсов / Ю. Ю. Туниця. – 1974. – 30-33 с. – (Лесное хозяйство, №6).

49. Туркевич И. В. Кадастровая оценка лесов / И. В. Туркевич. – М. : Лесная промышленность, 1997. – 168 с.

50. Ушаков Е. П. Оценка стоимости важнейших видов природных ресурсов : Методические рекомендации / С. Е. Охрименко, Е. В. Охрименко. – М. : РОО, 1999. – 72 с.

51. Чеболда І. Ю. Економіка природокористування : Навчальний посібник / І. Ю. Чеболда. – Тернопіль, 2011. – 196 с.

52. Черевко Г. В. Економіка природокористування : Навчальний посібник / Г. В. Черевко, М. І Яцьків. – Львів : Світ, 1995. – 208 с.

53. Шаравара В. В. Економіка природокористування : Лабораторний практикум / Шаравара В. В., Любинська І. Б., Касіяник І. П. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 95 с.

54. Швиденко А. Й. Лісівничо-екологічна типологія підвищення продуктивності лісів / А. Й. Швиденко. – Харків, 2000. – 126-127 с.

55. Яремчук І. В. Економіка природокористування : Навчальний посібник/ І. В. Яремчук. – К. : Пошуково-вид. агентство «Книга пам'яті України», 2000. – 429 с.